

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

על מדורות, ציונות לימוד תורה ושירות בצה"ל. חלק ב' הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

האם ניתן לאחד בין שתי השלהבות?

א. אש הקודש של התעלות רשביי וחבריו, שבאה לידי ביטוי בהדלקה במירון.
 ב. אש הקודש של החלוצים הציונים שלחמו ומסרו את נפשם, במלחמה על הקמתו מחדש של ביתו הלאומי של עם ישראל = מדינת ישראל. (המשך מדברינו לפרשת בהר, בה העלנו לדיון את השאלה)
 אחת הטענות, שאומצה בידי חלקים גדולים יחסית של החברה בישראל היא שאין אפשרות לשלב לימוד תורה ושירות בצבא ההגנה לישראל, ממילא יהיה קשה מאוד לאחד את השלהבות, ולהגיע למצב ששתיהן יחד יהוו עדות שהשכינה שורה בישראל. יש שניסו להביא ראיה, שאי אפשר לאחד בין לימוד תורה ושירות צבאי, מהסוגיא המופיעה במסכת סנהדרין, נקדים הקדמה קצרה ואחר כך נצטט את דברי הגמרא ונסה להבינם.
 לאחר שאדוניה בן חגית ביקש את אבישג השונמית (מלכים א ב'), שלמה המלך פירש את מעשהו כהכרזת מרד וכהזדמנות לפגע בו ובתומכיו (וכך לקיים גם את צוואת דוד אביו). שלמה הרג את אחיו אדניה, גירש את אביתר הכהן, שתמך במועמדות אדניה ורצה לפגע גם ביואב בן צרויה, שותפו של אביתר לתמיכה באדניה. יואב ברח ו"החזיק בקרנות המזבח".
 כך מובא בגמרא שם (סנהדרין מט ע"א): "אתיוה ליואב, דייניה (לאחר משא ומתן בין שלמה המלך ויואב שר הצבא של דוד המלך, הסכים יואב להגיע לבית הדין כנידון). אמר ליה (שאל הדיין את יואב): מאי טעמא קטלתיה לאבנר? (מדוע רצחת את אבנר בן נר? עיינו שמו"ב ג' כו-ל) - אמר ליה (ענה יואב): גואל הדם דעשאל הוואי (אבנר רצח את אחי הצעיר עשהאל, לכן הייתי גואל הדם שלו ואי אפשר לדון אותי כרוצח). - (שאל אותו הדיין) עשאל רודף הוה (עשהאל רדף אחרי אבנר להרגו ולכן היה מותר לאבנר להרגו וממילא לך היה אסור להרוג את אבנר ואתה חייב על הריגתו). - אמר ליה (ענה יואב לדיין): היה לו להצילו באחד מאבריו (לנרדף מותר להרוג את הרודף רק מחוסר ברירה, אבל אם הוא יכול להינצל מהרודף באמצעות פגיעה באחד מהאברים וכך להפסיק את המרדף אסור לו להרוג, לכן אי אפשר לתבוע את יואב על הריגת אבנר מפני שהיה גואל דם). - אמר ליה (ענה הדיין ליואב): לא יכיל ליה (אולי אבנר לא היה יכול להינצל בדרך אחרת, ולכן אתה אינך גואל דם). - אמר ליה (ענה לו יואב): השתא בדופן חמישית כיון ליה, דכתיב ויכהו אבנר באחרי החנית אל החמש, ואמר רבי יוחנן: בדופן חמישית, במקום שמרה וכבד תלויין בו, באחד מאיבריו לא יכיל ליה? (הרי אבנר היה לוחם מומחה שהצליח להרוג את עשהאל תוך כדי ריצה קדימה וזריקת החנית אחורה ופגיעה מדויקת בגופו של עשהאל בנקודה קריטית שהורגת מיד, לכן ברור שהיה יכול גם לפצעו וכך להינצל, לכן אי אפשר לדון את יואב על הריגת אבנר). - אמר ליה: נייזל אבנר (סיכס הדיין ואמר יואב יצאת זכאי על הריגת אבנר), מאי טעמא קטלתיה לעמשא? (מדוע הרגת את עמשא בן יתר? שר צבאו של אבשלום בעבר ומי שהיה מיועד להיות שר הצבא של דוד לאחר זיכוי מרד שבע בן בכרי, עיינו שמו"ב פרק כ" ד-י) - אמר ליה (ענה יואב): עמשא מורד במלכות הוה, דכתיב ויאמר המלך לעמשא זהק לי את איש יהודה שלשת ימים וגוי וילך עמשא להזיק את יהודה ויחר וגוי (עמשא היה חייב מיתה מדין מורד במלכות כיון שלא ביצע את פקודתו של דוד לאסוף את צבא המילואים תוך שלשה ימים). אמר ליה (ענה הדיין ליואב): עמשא אכין ורקין דרש, אשכחינהו דפתיה להו במסכתא; אמר: כתיב כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוו יומת, יכול אפילו לדברי תורה - תלמוד לומר, רק חזק ואמץ (עמשא לא מרד בדוד אלא הבין שהחיללים שהיו עסוקים בלימוד תורה פטורים מחובת הגיוס, כיוון שהחובה לשמוע בקולו של המלך נדחתה כאשר היא מתנגשת בדברי התורה)."
 אם הסוגיא הייתה מסתיימת כאן, היינו יכולים, חס וחלילה, להגיע למסקנה כי אי אפשר לאחד את השלהבות. אלא שבנקודה זו הסוגיא מקבלת תפנית: "אלא, ההוא גברא מורד במלכות הוה, דכתיב והשמעה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבשלום לא נטה".

בכל מקום בו מופיע הביטוי **אלא** באמצע סוגיא, משמעות הדברים היא תפנית בכיוון. גם כאן מסקנת הסוגיא היא שאי אפשר לדון את יואב כרוצח, אלא רק כמורד במלכות. לפי זה, ברור כי מסקנת הסוגיא היא, שאין "התנגשות חזיתית" בין שרות בצבא לבין לימוד תורה.

בשבוע הבא נמשיך להסביר את דברי חז"ל.

בינתיים, נמשיך לאחד שלהבות ולהאיר באור יותר חזק ממילא עוד יותר חושך יעלם, בע"ה!

לעיין ר' אליהו כרמל ז"ל נלביע ח' באייר תשע"ו	לעיין הרב ישראל רוזן זצ"ל נלביע י"ג בחשוון תשע"ח	לעיין ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לעיין מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד	לעיין הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט
לעיין הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א	לעיין הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו	לעיין דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלביע כ"ח באייר	לעיין אסתר שמש ע"ה נלביע כ' באב תשע"ז	לעיין מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

הקדש לבית המקדש

על פי הערך: הקדש, שבאנציקלופדיה התלמודית כרך י

וְאִישׁ כִּי יִקְדֹשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לָהּ. (כז יד)

המקדש חפץ או כסף בזמן הזה שאין בית מקדש - מה דינו?

מהותו וחלותו. שני מיני הקדש הם:

(א) הקדש בדק הבית, והוא לתיקון קלקול והרס של בנייני בית המקדש;

(ב) הקדש מזבח, והוא לקרבנות בעלי חיים ומנחות ונסכים שמקריבים על גבי המזבח.

הקדש חל באמירתו של האדם המקדש, אפילו שהדבר בסוף העולם (קדושין כח ב). וכמה טעמים נאמרו לדבר:

- בירושלמי (קדושין פ"א ה"ו) אמרו: משום שכתוב: לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ (תהלים כד א). וכיון שאמר לתת להקדש, קנה ההקדש מיד בתורת חצרו המשתמרת לדעתו (מאירי קדושין שם).
- והרשב"ם (בבא בתרא קלג ב) כתב שהוא משום שנאמר: וְאִישׁ כִּי יִקְדֹשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ (כאן).
- וכנראה, שכוונתו שמשמע שמיד כשיקדיש נעשה קודש.
- והרא"ש (בפירושו לנדרים כט ב) פירש שזהו נדר, שנאמר: מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר (דברים כג כד), ואינו יכול לחזור בו.

אמירה לגבה כמסירה

להדיוט. האומר ע חפץ ידוע שהוא נותנו או מוכרו להקדש, נקנה הדבר להקדש מיד באמירתו, כמו שהוא נקנה להדיוט במסירה.

הפרקים: א. מקור הדין וטעמיו;
ב. גדרי הדין; ג. במכר; ד. בצדקה; ה. בתרומה

הקדש חל אפילו במחשבה, שכיון שגמר בלבו שזו עולה, אף שלא אמר בפיו, הרי זה הקדש, שנאמר: כָּל נְדִיב לֵב (שמות לה כב). שבועות כו ב; ירושלמי נזיר פ"ה ה"א; רמב"ם מעשה הקרבנות פי"ד ה"ב). ופירשו רש"י (שבועות שם) ותוספות (חגיגה י א ד"ה לאפוקי) ששני כתובים של נדיב לב הם: כָּל נְדִיב לֵב הָבִיאוּ (שמות שם), האמור בתרומת מלאכת המשכן, שהם קדשי בדק הבית; וְכָל נְדִיב לֵב עֲלוֹת (דברי הימים ב כט לא) האמור בקדשי מזבח, ששניהם קדושים במחשבה. והרמב"ם (שם) פירש שהכתוב הוא: כָּל נְדִיב לֵב וְיִבְיָאָה (שמות לה ה) - בנדיבות לב יתחייב להביא.

בזמן הזה. אין מקדשים ואין מחרימים ואין מעריכין ערכין בזמן הזה (ברייתא יומא סו א; רמב"ם ערכין פ"ח ה"ח), שאין לנו מקדש, בחטאינו, לחזק את בדקו (רמב"ם שם), כדי שלא יבואו לידי תקלה, ליהנות מן ההקדש ולבוא לידי מעילה (יומא שם ורש"י ותוס' שם). ומטעם זה ביטלו חכמים מעשר בהמה לאחר החורבן (בכורות נג א; רמב"ם בכורות פי"ו ה"ב).

עבר והקדש בהמה - נועל דלת בפניה, והיא מתה מאליה (יומא שם, ועיי"ש שאסור להרגה בידים). הקדש פירות וכלים - ירקבו (יומא שם; רמב"ם שם), ויניחם במקום שלא יבואו לידי תקלה (תוס' ע"ז יג א ד"ה ירקבו). הקדש מעות - יולכסם לים המלח (גמרא שם; רמב"ם שם), או לים הגדול (רמב"ם שם). זורק אותם כמו שהם; ואם זורקם בשאר נהרות, צריך לשחם תחילה (תוס' ע"ז שם ד"ה יולכסם על פי פסחים כח א). הקדש קרקעות, שהן קיימות לעולם ואין יכולים לכולותן - יפדו אותן בכסף וישליכו את כסף הפדיון בנהר (תוס' שם בשם ר"ת). אבל המקדש מטלטלין בזמן הזה, אין לו תקנה בפדיון (אור זרוע פסקי עבודה זרה פ"א סי' קכח וקכט; הגהות אשר"י ע"ז פ"א בשם ר"ת; רמ"א בשולחן ערוך יורה דעה רנח א), וצריך לשאול לחכם, ומתירים לו בחרטה כשאר נדר (אור זרוע והגהות אשר"י שם; רמ"א שם). הרי"ף (ע"ז שם) והראב"ד (ערכין שם) אינם מחלקים בין קרקע למטלטלין, וסוברים שלעולם יכולים לפדותם; ולא אמרו ירקבו ויולכסם לים המלח אלא מן הדין, כשאינו רוצה לפדותם.

אל יאמר אדם: סלע זה להקדש, אלא: לצדקה (מרדכי ע"ז פ"א סי' תשצט; רמ"א בשו"ע רנח א). ואם אמר הקדש סתם, אנו אומרים שדעתו לצדקה, כיון שאין לנו בית המקדש (ר"י מיגאש לבבא בתרא קב ב; בעל התרומות שער מו ח"ד סי' ח; שו"ת הרשב"א ח"א סי' תשמב; מרדכי ע"ז שם; רמ"א שם). ובשו"ת הרשב"ש (סי' שסא) הוסיף בשם אביו הרשב"ץ, שאפילו אם אמר הקדש לשמים, כוונתו לצדקה. אבל אם אמר מפורש שכוונתו להקדש ממש, הרי הוא הקדש, ודינו כמקדש בזמן הזה המבואר לעיל (בעל התרומות שם; רמ"א שם).

אסור לומר: בשר זה לפסח (פסחים נג א; טושי"ע אורח חיים תסט), אף שהוא שחוט (רש"י שם), לפי שנראה שהקדש מחיים ואוכל קדשים בחוף (ע"י תוס' שם וטושי"ע שם).

<p>לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלבי"ע אייר תשע"ח</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	--	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

California, USA

קליפורניה, ארצות הברית

אייר תשע"ד

שימוש בג'קוזי למקווה

שאלה

מה הם התנאים שבעזרתם אפשר להפוך ג'קוזי למקווה טהרה?

תשובה

תשובה זו באה לפרט את הנקודות ההלכתיות המיוחדות לג'קוזי שהוא גם מקווה. לבניית המקווה על כל מרכיביו, כולל אוצרות ההשקה והזריעה וחיבורם אל הג'קוזי, יש להיעזר במומחה לבניית מקוואות.

כדי שג'קוזי יוכל להיות מקווה כשר יש להקפיד על כמה דברים:

א. מקובל במקומות רבים להקפיד ששיעור המים שבתוך המקווה יהיה לפחות 1 קוב (1000 ליטר)¹. המים צריכים להיות עמוקים דיים כדי שיהיה ניתן לטבול את כל הגוף בבת אחת מתחת למים בצורה נוחה (לפי השערתינו מומלץ עומק של כ-1.25 מ')².

ב. כותלי הג'קוזי צריכים להיות גבוהים דיים כדי שלא יצאו מים כלל מחוץ לג'קוזי בשעת הטבילה. אין זה מספיק שישארו מים בשיעור הכשר בתוך הג'קוזי³.

ג. אם הג'קוזי עשוי מאמבט המיוצר במפעל אשר מחברים אותו לאחר יצירתו לקרקע הבית⁴, יש לעשות נקב עגול בקוטר 5 ס"מ בתחתית האמבט⁵, או בצדו סמוך לתחתיתו באופן שהאמבט לא יכול להכיל בתוכו מים כלל⁶. יש לעשות את הנקב קודם קביעת האמבט בקרקע⁷. לאחר קביעת האמבט בקרקע ניתן לסתום את הנקב, וראה בהערה⁸. אם גוף הג'קוזי נבנה מלכתחילה כבִּרְכָה בקרקע הבית, אין צורך בעשיית נקב, ויש עדיפות לבניית הג'קוזי בדרך זו.

ד. פקק הניקוז יהיה עשוי מפלסטיק או מגומי⁹, אך אם הפקק מחובר לג'קוזי בצורה קבועה ניתן להשתמש גם בפקק ממתכת¹⁰. פקק הניקוז צריך להיות סגור לחלוטין בשעת הטבילה¹¹.

ה. פתח ההשקה לאוצר ההשקה צריך להיות פתוח בשעת הטבילה, ויתר הזמן עליו להיות סגור¹².

ו. כל המערכות שגורמות לסירקולציה של המים (ערבול וסינון) יהיו כבויות בשעת הטבילה¹³. מערכת המכניסה אוויר בלבד בלי מים לתוך הג'קוזי יכולה להיות פעילה בשעת הטבילה.

¹ נפח מקווה נקבע על פי המידות של אמה מרובעת בגובה שלוש אמות כדי שהוא יכיל מים בשיעור ארבעים סאה (שולחן ערוך יו"ד רא, א). השלחן ערוך (שם) מוסיף שמדובר באמות "שוחקות", דהיינו "באמה בת ששה טפחים וחצי אצבע". לדעת הגרא"ח נאה (בספרו שיעורי תורה סימן ג סעיף כה, עמ' רמט) אמה היא 48 ס"מ, ו"אמה שוחקת" היא 49 ס"מ (שם, ובספרו שיעור מקוה עמ' כח). אם כן יוצא שנפח המקווה לכאורה יהיה $3 \times 493 = 352,947$ סמ"ק. אלא שהגרא"ח נאה מבאר שלמעשה השיעור נקבע על פי מידת נפח של רביעית (סאה = 96 רביעיות), והמידה על פי מידת שטח של אמה היא רק סימן (שיעור מקוה שם, הערה 14). על פי זה כותב שנפח המים שבמקווה יהיה 322.560 ליטר (שם בשיעור מקוה, מתוך השערת הרביעית כ-84 גרם) או 331.776 ליטר (שיעורי תורה עמ' רנט, מתוך השערת הרביעית כ-86.4 גרם; ראה שם בהערה סו עמ' רס בדיון על דעת הרמב"ם). לדעת החזון איש (או"ח סימן לט, קונטרס השיעורים אות ט) שיעור האמה הוא 58 ס"מ. אמנם הוא עצמו מעגלו (שם אות יב) ל-60 ס"מ, ואם כן נפח המקווה הוא $3 \times 603 = 648,000$ סמ"ק, דהיינו 648 ליטר.

אולם, כדי לחוש לדעות ראשונים ואחרונים נוספים, ולצאת מידי כל פקפוק וחשש בחסרון המים, נוהגים לפי שיעור עגול ונוח למדידה של מטר מעוקב שהוא קוב מים (ראה בספר מקוואות של האדריכל יוסף שנברגר עמ' 61; ובספר מבנה המקוואות והכשרם לרב דוד מינצברג עמ' כ). וכפי שכתב התשב"ץ (חלק ג סי' לג): "נוהגין בכל המקומות לעשותו יותר גדול מהשיעור כפלים וכפלי כפלים". ומצאנו שכמה פוסקים כתבו לגבי עשיית מקווה כשר שיש לצאת ידי חובת כל השיטות לכתחילה, כיוון שמדובר במניעה מאיסור כרת (תשב"ץ חלק א סי' יז, שו"ת רדב"ז חלק א סי' פה, שו"ת הר"ן סי' סו והביאו הבית יוסף יו"ד סי' רא אות א, ועוד ראה בביע אומר חלק ו יו"ד סי' טו). אף שהשיעור באמות נאמר במקווה מרובע, גם מקווה עגול כשר לטבילה בנפח האמור, כפי שמוכח מה"ם של שלמה" (ראה עירובין יד, א-ב) וכן כתב בתשב"ץ (חלק א סי' קכט). אמנם יש שמחמירים לעשות מקווה מרובע, על פי הקבלה (מהרש"ם ח"ד סי' קיד).

² לכתחילה צריכה האישה לטבול בשחייה מועטת ולא בשחייה מרובה, שמא לא ייכנסו המים בתוך הקמטים שנוצרים בגופה (שולחן ערוך קצח, לה). ולכן דרוש שגובה המים יהיה זרת מעל טבורה (שולחן ערוך שם, סעיף לו, על פי הרשב"א), שאם לא כן ודאי שתשחה הרבה וייווצרו קמטים. אף לעניין דיעבד הביא השולחן ערוך מחלוקת הפוסקים אם עלתה לאישה טבילה בשחייה מרובה. לגבי שיעור זרת, יש אומרים שהוא שלושה טפחים (באר הגולה שם), דהיינו 24 ס"מ לדעת הגרא"ח נאה, ו-29 ס"מ לדעת החזון איש. ויש אומרים שהוא שני טפחים ומחצה (פתחי תשובה שם סי"ק כא בשם הלבושי שרד; דברי מלכאל חלק ב סי' נח), דהיינו 20 ס"מ לגרא"ח נאה, וכ-24 ס"מ לחזו"א. ויש אומרים שהוא כשני טפחים, על פי שיעור הרווח שבין ראש האגודל לראש הזרת של האישה הטובלת (אגרות משה יו"ד חלק א סי' קו), שהוא כ-16 ס"מ לגרא"ח נאה, וכ-19 ס"מ לחזון איש.

³ כאשר יוצאים מים מהמקווה החוצה יש חשש לפסול של 'זוחלין'. לדעת השולחן ערוך (יו"ד רא, ג) רק אם בסופו של דבר לא יישאר בתוך המקווה שיעור של ארבעים סאה יש פסול של זוחלין. אולם לדעת הרמ"א יש לחוש לכתחילה לדעות הסוברות שאף אם יישאר שיעור ארבעים סאה במקווה יש פסול של זוחלין אם המים יוצאים מחוץ למקווה בשעת הטבילה. הפוסקים כתבו שגם אם מים יוצאים החוצה מחמת הטבילה, יש פסול של זוחלין, ולכן בור הטבילה צריך להיות גדול דיו כדי שלא יצאו מים החוצה כלל (פתחי תשובה שם סי' קג).

4 הטבילה צריכה להיות בקרקע דווקא ולא בכלי (שולחן ערוך יו"ד רא, ו). כדי להכשיר כלי לטבול בתוכו צריכים למלא שני תנאים: א. לחבר את הכלי לקרקע. ב. לעשות נקב בכלי, וכדלקמן. על ידי מילוי תנאים אלו בטל ממנו שם כלי והוא נחשב קרקע (שולחן ערוך שם, ז, ורמ"א שם; שו"ת ר' עקיבא איגר קמא סי' מ, הביא את דבריו הפתחי תשובה שם ס"ק כו), ואז מותר לטבול בתוכו (שו"ת ס"ק כד).

5 האמבט צריך להיות מחובר לקרקע גם מטעם נוסף, משום שהחלקים השונים המחוברים אליו עלולים לקבל טומאה, וכדלקמן. כדי להכשיר טבילה בכלי, יש לעשות נקב בתחתיתו בשיעור של שפופרת הוד, שהוא כשיעור "שתי אצבעות חוזרות חזרות למקומו" (משנה מקוואות ו, ז), דהיינו חור בגודל שבו "שתי אצבעות ראשונים... מתהפכות בחלל הנקב כביווח" (שולחן ערוך שם, מ; וט"ז שם ס"ק מז).

6 הגרא"ח נאה כותב (שיעור מקוה עמ' קסג) ש"לכתחילה יש להחמיר שיהיה נקב עגול רוחבו 48 [מ"מ], ולא יהיה פחות מ-38 [מ"מ]". בספר שיעורין של תורה (שיעורי המצוות עמ' פה אות יא) כתב: "...נקב כשפופרת הנאד... בנקב עגול כשיש בקוטרו באמצעו 5 [ס"מ]... כבר יש שם שיעור...". אמנם, אי אפשר להסתפק בחור הניקוז הקיים ממילא באמבט, כיוון שהוא אמור להיות פקוק בשעת הטבילה, ואינו נחשב לנקב המבטל מתורת כלי (נודע ביהודה תנינא יו"ד סי' קמב, הביא את דבריו הפתחי תשובה סי' רא ס"ק ז).

7 לחם ושמלה סי' רא, לחם ס"ק מ, כמבואר בשולחן ערוך שם, מ. לענין עשיית הנקב עצמו, הסכמת האחרונים היא שאפשר לעשותו גם לאחר חיבור הכלי לקרקע (פתחי תשובה שם ס"ק יב). אולם לענין סתימת הנקב נחלקו האחרונים (כמובא שם בפתחי תשובה): יש אומרים שגם אם עשו את הנקב לאחר החיבור לקרקע, ניתן אחר כך לסתמו, מפני שסוף כל סוף הוא נחשב 'קבעו ולבסוף חקקו'. אולם דעת ר' עקיבא איגר היא שדווקא אם עשו את הנקב קודם החיבור לקרקע אפשר לסתמו אחר כך. שהרי בשעת החיבור לא היה עליו שם כלי, ועל ידי החיבור לקרקע בטל ממנו שם כלי לגמרי, ולכן הסתימה אינה מחשיבה אותו שוב לכלי. אולם אם הנקב נעשה רק לאחר החיבור לקרקע, לא יועיל לסתמו אחר כך. והטעם הוא כיוון שבשעת חיבורו לקרקע היה כלי גמור, אלא שהנקב אחר כך החשיב אותו לכלי פסול, על ידי הסתימה כעת יש תיקון, והוא חוזר להיות כלי האחרונים ביארו שלאחר שנעשה נקב בכלי ונעשה הכלי מחובר לקרקע, לא נשאר עליו שם כלי מבחינה הלכתית כלל. ולכן, לאחר מכן ניתן לסתום את הנקב. לא אומרים שבזה הוא חוזר להיות כלי, הואיל ועכשיו הוא כבר מחובר לקרקע. מצב זה נקרא "קבעו ולבסוף חקקו" (בבא בתרא סה ע"ב). ואף שמדובר בכלי שהיה "תלוש ולבסוף חיברו" [אשר לגבי הלכות מסוימות נחשב עדיין תלוש], לגבי דיני מקוואות ייחשב מחובר (פתחי תשובה סי' רא ס"ק ז וס"ק יב). אולם האחרונים נחלקו אם "קבעו ולבסוף חקקו" מועיל שלא ייחשב כלי רק לענין פסול שאובים או גם לענין פסול טבילה בתוך כלי. הש"ך (סי' רא ס"ק כא) פסק שמועיל גם לענין טבילה בתוך כלי, על פי דיוק מדברי הטור והראשונים. הפתחי תשובה (שם ס"ק ז) הביא כמה אחרונים שמצדדים בדעת הש"ך, ולעומתם הנודע ביהודה (תנינא יו"ד סי' קמב) ור' עקיבא איגר (שו"ת קמא סי' לט) חולקים על הש"ך ופוסלים טבילה בכלי כזה אף בדיעבד, על פי דיוק מסוגיית הגמרא (בבא בתרא סו ע"א-ע"ב), שדין "קבעו ולבסוף חקקו" מועיל רק לענין פסול דרבנן כמו מים שאובים, אך לא לענין פסול דאורייתא כמו טבילה בתוך כלים. דעת החתם ספר בתשובה (יו"ד סי' קצח; ריז) היא שיש להתיר בזה על פי דעות הראשונים ומנהג ישראל.

8 אולם למעשה צ"ע בדין זה, כיון שהחתם סופר (יו"ד סי' רו) כתב שניתן לסתום את הנקב דווקא בכלי שלא היה מיועד מראש לשימוש כשהוא מחובר לקרקע, שאז החיבור לקרקע מבטל ממנו שם כלי, אף שהנקב כבר סתם. אבל בכלי שהיה מיועד מראש לשימוש בחיבור לקרקע, לא בטל ממנו שם כלי על ידי חיבור זה, וכאשר הנקב יהיה סתום ייחשב ככלי לגבי פסול טבילה בתוכו. היות שבנדון דידן האמבט מיועד לחיבור בקרקע, נמצא שלפי דעת החתם סופר אי אפשר לטבול בו כלל. אולם בתשובה אחרת (שם סי' קצח) הסתפק החתם סופר בזה, וכתב שזה חידוש שאינו ברור לדינא. למעשה, אם יש אפשרות לסתום את הנקב בצורה לא מקצועית, זה יועיל גם לפי החומרה של החתם סופר, כמבואר בדבריו שם (בסוף סי' קצח).

9 אם מים יוצאים מהמקוה החוצה, יש בזה פסול של 'זוחלין'. השולחן ערוך (יו"ד רא, ט) הביא מחלוקת אם ניתן לסתום חור כדי למנוע פסול של זוחלין בדבר המקבל טומאה. הוא פסק בסתם לאסור (דעת הר"ש), והביא דעת יש אומרים להתיר (דעת הרא"ש), ועל פי כללי הפוסקים, במקרה כזה דעת השולחן ערוך היא להחמיר. ואם כן עדיף שלא להשתמש בפקק מתכת המקבל טומאה, אלא בפקק העשוי מגומי, פלסטיק וכדו', שלדעת פוסקים רבים אינם מקבלים טומאה, כיוון שאינם מין עץ ואינם בכלל הכלים המקבלים טומאה (ראה אגרות משה יו"ד חלק א סי' קט; חזון איש יו"ד ככו, ז; שבט הלוי חלק ד סי' קטו).

10 השולחן ערוך פסק (שם, מח) שדבר המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ואין פסול להמשיך על ידו מים למקוה. וה"וא הדין בדבר המחובר לדבר אחר המחובר לקרקע (בית יוסף בשם הרשב"א). הנודע ביהודה הוסיף תנאי, שזהו דווקא אם כלי זה נעשה מתחילתו על דעת לקבעו בקרקע (דגול מרובה על השולחן ערוך שם; נודע ביהודה יו"ד תנינא סי' קלז). אם פקק הניקוז חובר מראש באמבט, ברור שנעשה מראש כדי להיות מחובר עם לצורך הניקוז, ואם כן אינו מקבל טומאה.

11 משום פסול זוחלין, כנ"ל בהערה 9.

12 השולחן ערוך (שם, סעיף נב) פסק שגם אם הייתה השקה בין מים פסולים למקוה כשר לרגע אחד בלבד, המים הפסולים הוכשרו לטבילה, אף שאין השקה בשעת הטבילה. אולם הש"ך (שם ס"ק קיב) כתב שלכתחילה יש להחמיר שתהיה השקה בשעת הטבילה עצמה. אמנם בדיעבד הטבילה תהיה כשרה גם אם פתח ההשקה היה סגור. טעם נוסף לפתיחת ההשקה בשעת הטבילה נוגע למערכת הסירקולציה כדלקמן, שיש בה חשש למים שאובים, ולכן חובה שתהיה השקה בשעת הטבילה כדי להכשיר פסול של שאובים.

13 מערכת ערבול המים (סירקולציה) בגיקוזי פועלת באופן דומה לפילטר חשמלי, דהיינו שאיבת המים מתוך האמבט לצינור והחזרתו לאמבט. הפוסקים דנים בכמה שאלות הלכתיות לגבי פילטר:

(א) פסול זוחלין: הרמ"א (שם, סעיף נ, על פי הריב"ש) פסק שאין פסול של זוחלין אם המים היוצאים מהמקוה חוזרים לתוכו. על פי זה כתב האגרות משה (יו"ד חלק א סי' קי) שאין פסול של זוחלין בפילטר חשמלי, כיוון שהמים היוצאים מהמקוה לתוך הפילטר חוזרים לתוכו. אולם בשו"ת בצל החכמה (חלק ד סי' צח) חלק עליו, בטענה שהקולא של הרמ"א היא דווקא אם המים חוזרים מאליהם למקוה, אך לא אם חוזרים על ידי כוח חיצוני כמו מנוע חשמלי. וכן כתבו בשו"ת הר צבי (יו"ד סי' קעז), מנחת יצחק (חלק ז סי' עח-עט) ותשובות ונהגות (חלק ד סי' רב ועוד) להחמיר. ובשו"ת משנה הלכות (חלק יב סי' קיא; חלק יג סי' קמג) נוטה להקל, אבל לא רצה להתיר למעשה.

(ב) פסול מים שאובים: בכניסת המים לצינורות במערכת הסירקולציה יש לחוש לפסול שאובים מחמת כניסת המים לצינורות ושהותם שם, וכדלקמן. שנינו במשנה (מקוואות ז, ב): "היו בו ארבעים סאה, נתן סאה ונטל סאה – כשר", ובגמרא (יבמות פב ע"ב) מבואר שכשר הוא "עד רובו".

הראשונים נחלקו בזה (כמובא בבית יוסף סי' רא סעיף כד): לדעת רש"י, הר"ש והרא"ש, הדרישה של "עד רובו" נאמרה דווקא במכניס למקוה מי פירות, והסיבה לדין זה היא שאם יישארו פחות מרוב מים לא תהיה שם מראית מקוה. אבל אם הכניס מים שאובים לתוך המקוה – יהיה כשר גם אם הכניס רוב מים שאובים, כיוון שכל המים השאובים שנכנסים למקוה נעשים כשרים על ידי "זריעה".

אולם לדעת הראב"ד דין זה שייך אף במים שאובים, שאין להתיר להכניס מים שאובים לתוך מקוה כשר ולהוציא ממנו מים כשרים אם השאובים יהיו בשיעור רובו של מקוה, ואם הוכנסו – המקוה יהיה פסול מדין מים שאובים.

ובדעת הרמב"ם ביאר הדין יוסף (שם) שדוקא אם נטל בידיים אין להכשיר ברובו, אולם אם הוסיף שאובים ויצאו מים מהמקוה מאליהם יש להכשיר גם ברובו.

השולחן ערוך (שם) פסק כדעת הרא"ש, אולם נראה שהש"ך (שם ס"ק סג) החמיר כראב"ד. ולכן יש שכתבו (ראה דברי חיים הלכות מקוואות סי' כ) שאין להסתפק באוצר זריעה, שהרי הוא פסול לדעת הראב"ד, אלא יש לעשות גם אוצר השקה (אמנם ראה בחזון איש יו"ד ככג, ג). גם במערכת הסירקולציה יש פסול של שאובים לדעת הראב"ד, משום "נתן סאה ונטל סאה" ברובו של מקוה. (וייתכן שיהיה פסול גם לדעת הרמב"ם, כיוון שהמים לא יוצאים מאליהם, אלא על ידי שאיבה ומכוח מעשה האדם, ושמא זה דומה לנטל

בידיים, אם כי יש לחלק). אמנם יש תיקון לפסול זה של שאובים על ידי חיבור לאוצר השקה, וזהו טעם נוסף לדרישה להקפיד שפתח ההשקה יהיה פתוח בשעת הטבילה.

נוסף לכך, הפוסקים נחלקו אם מועיל הכשר של זריעה והשקה בזוחלין. מחלוקת זו היא בעצם על השאלה אם פסול של זוחלין הוא פסול בטבילה, אבל המים בעצמם נחשבים מקווה כשר ויכולים להכשיר מים אחרים, או שהוא פסול במקווה, שהמים אינם נחשבים מקווה כשר וממילא אינם יכולים להכשיר אחרים.

הש"ך (סי' רא"ק נה) סובר שיש זריעה והשקה גם בזוחלין, וכן כתבו החתם סופר (יו"ד סי' ריד), האגרות משה (יו"ד חלק א סי' קיב) ושבת הלוי (חלק ט סי' קפו). אולם המהרש"ם (ח"א סי' קכב) הביא כמה אחרונים שמחמירים בזה, וכן דעת החזון איש (יו"ד קכג, א).

לדעת המחמירים, החשש קיים אפילו לדעת השולחן ערוך הסובר שאפשר להוסיף מים שאובים גם ביותר מרובו, שהרי אם נאמר שמי האמבט נחשבים זוחלין, אם כן אי אפשר להכשיר את השאובים הנכנסים על ידי מערכת הסירקולציה בחזרה למקווה על ידי זריעה, משום שזו זריעה בזוחלין (שו"ת הר צבי שם יו"ד סי' קעז). ולזה לא יועיל גם חיבור לאוצר ההשקה, כיוון שלדעת המחמירים גם אין השקה בזוחלין. ונמצא שפסול זוחלין גורם גם לפסול שאובים.

אמנם עדיין יש מקום להקל ולומר שאין כאן פסול של שאובים, כיוון שהצינור ששואב ומחזיר את המים אינו עשוי לקבלה, אלא אדרבה מטרתו היא להחזיר את המים לתוך האמבט. וצינור שאינו נעשה לקבלה, אינו נחשב בית קיבול לעניין פסול שאובים בכלי (שולחן ערוך שם, סעיף לו, על פי הרמב"ם). וכן כתבו החזון איש (יו"ד קכו, ב) לגבי צינורות המוליכים את המים למקווה, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (חלק יג סי' קמג, בתנאי שאין בצינור בית קיבול שמיועד לקבלת לכלוך וכדו').

פסול הווייתו בידי אדם: בשו"ת הר צבי (שם) כתב שאף אם אין כאן שאובים ממש מחמת הצינורות, מכל מקום יש כאן פסול של הווייתו בידי אדם. שהרי מחמת כוחו של האדם המים נכנסים בחזרה למקווה על ידי שמפעיל את המנוע החשמלי, וההלכה היא שיאשו משום חיצוי, והיינו שנחשב מעשהו של האדם. ואף שהמים חוזרים ונזרעים במים הכשרים, יש לחוש לדעת המחמירים שיש בזה פסול של זוחלין, ושאינן זריעה בזוחלין.

לגבי השימוש בפילטר במקווה קהילתי ראה שו"ת במראה הבזק חלק ד סי' פו.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של:

יוסף (יוסי) בן חנה	רועי משה אלחנן בן גינה דבֶרָה	אליעזר יוסף בן חנה ליבא
דוד חיים בן רסה Rassa	מאירה בת אסתר	ליליאן בת פורטונה
רבקה רינה בת גרונה נתנה	פריאל דפנה חיה בת שרה	יפה בת רחל יענטע
בתוך שאר חולי עם ישראל		

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.

בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

